

28.11.2025

EOAK/6153/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

HUUMAUSAINEIDEN ETSINTÄÄN KOULUTETUN KOIRAN MERKKAAMINEN JA SIITÄ AIHEUTUVAT SEURAAMUKSET

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pelson vankilan koiranohjaajan toimintaa koiralla tehdyssä turvatarkastuksessa hänen palatessaan poistumisluvalta perheensä luota. Kantelijan mukaan koira ei ollut tilanteessa merkannut häntä vaan se oli haistamisen jälkeen kääntynyt pois päin. Kantelijan mukaan koiranohjaaja oli tämän jälkeen käskyttänyt koira haistamaan uudelleen, ja kantelija epäili, että koira olisi ”opetettu” merkkaamaan käskytyksestä.

Kantelija arvosteli myös koiran merkkaamista seurannutta henkilönkatsastusta, joka käsitti muun muassa lääkärin käsillä tekemän peräsuolen tutkimisen. Kantelija piti henkilönkatsastusta nöyryyttävänä ja traumaattisena kokemuksena ja katsoi ihmisarvonsa tulleen loukatuksi.

Kantelija pyysi oikeusasiamiestä selvittämään tilastoista, kuinka usein on muillakin käynyt niin, että vankilan koira on merkannut väärin. Kantelijan mukaan hänen tiedossaan on ainakin kuusi samanlaisia tapausta, joissa kyseisen koiran merkkaamilta henkilöiltä ei ollut löytynyt huumausaineita. Kantelijan mukaan koiranohjaajan toiminnan takia monet eivät uskalla hakea valvomatonta tapaamista, minkä takia perhesuhteet ovat kovilla.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys Pelson vankilan koiranohjaajana toimivalta vartijalta ja lausunto apulaisjohtajalta. Kantelun johdosta hankittiin selvitys myös erityisasiantuntijalta Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen vastuualueen operatiivisen toiminnan ohjausyksiköstä, jonka tehtäviin kuuluu koordinoita Rikosseuraamuslaitoksen koiratoimintaa.

Selvityksestä ilmenee, että Pelson vankilan toiminta on loppunut 31.3.2025 ja toiminta on sen jälkeen jatkunut samassa kunnassa olevassa Vaalan vankilassa.

Käytettävissäni ovat olleet myös seuraavat asiakirjat:

- päätös henkilönkatsastuksesta
- päätös eristämistarkkailusta

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:ssä taataan muun muassa, että jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja että ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeuslain 1 luvun 6 §:ssä säädetään toimivaltuuksien käytön yleisistä periaatteista seuraavaa.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää vankilan järjestystä ja turvallisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Vankeuslain 16 luvun 3 §:ssä säädetään vangin turvatarkastuksesta seuraavaa.

Vanki saadaan vankilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (vangin turvatarkastus).

Vangin turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraa käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vanki sen varmistamiseksi, ettei vangilla ole mukanaan esinettä tai ainetta:

- 1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vakavaa vaaraa vankilan järjestykselle;
- 2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen; tai
- 3) jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Vanki voidaan 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa velvoittaa vaihtamaan vaatteensa henkilökunnan läsnä ollessa.

Vankeuslain 16 luvun 6 §:ssä säädetään henkilönkatsastuksesta seuraavaa.

Vangille voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos on todennäköistä syytä epäillä, että vangilla on vankilassa tai sinne tullessaan kehossaan tämän lain 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, jotka ovat omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin hengelle tai terveydelle.

Henkilönkatsastus käsittää kehon tarkastamisen, näytteen ottamisen tai muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan toimenpiteen saa suorittaa ainoastaan lääkäri.

Vankeuslain 16 luvun 19 §:n mukaan vangin turvatarkastuksesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies taikka ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Henkilönkatsastuksesta päättää vankilan yksikönpäällikkö.

Vankeuslain 18 luvun 4 §:ssä säädetään eristämistarkkailusta seuraavaa.

Jos on perusteltua syytä epäillä, että vangilla vankilassa tai sinne tullessaan on kehossaan 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä, hänet saadaan sijoittaa huoneeseen tai selliin, jossa häntä ja kiellettyjen aineiden tai esineiden poistumista hänen kehostaan voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla ja valvoa teknisin apuvälinein tai muulla tavoin. Tällöin vangilta voidaan edellyttää myös erityisen tarkkailuvaatetuksen käyttöä. Tarkkailuvaatetusta käyttävän vangin tulee pyynnöstään päästä viivytyksettä WC-tiloihin.

Eristämistarkkailua saadaan jatkaa, kunnes kielletyt aineet tai esineet ovat poistuneet vangin elimistöstä tai kunnes eristämiseen ei enää muuten ole syytä. Eristämistarkkailu ei saa kuitenkaan kestää yli kuutta vuorokautta. Jos eristämistarkkailusta aiheutuu vaaraa vangin terveydelle, eristäminen on keskeytettävä. Jos vangin kehossa on henkilönkatsastuksessa havaittu 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, eristämistarkkailua saadaan jatkaa kuuden vuorokauden enimmäisajan jälkeenkin, kuitenkin enintään kolme vuorokautta.

Eristämistarkkailuun sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle. Lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulee mahdollisimman pian tutkia vangin terveydentila. Vankia on tarkoin seurattava teknisellä valvonnalla ja muulla tavoin.

Vankeuslain 18 luvun 8 §:n mukaan eristämistarkkailusta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan vanki saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee 18 luvun 4 §:ssä tarkoitettua eristämistarkkailua.

3.2 Saatu selvitys

Koiranohjaajan mukaan Pelson vankilassa käytetään tasontarkastettua huumekoiraa, jonka ohjaajana hän toimii. Koiralla on suoritettu viimeksi 4.–6. marraskuuta Poliisikoiralaitoksen valvoma tasontarkastus, jonka koira on läpäissyt puhtain paperein. Koira testattiin kolme kokonaista testipäivää ja siellä on vuosittain varmistettu koiran toimintakyky. Virhemerkkauksia ei testeissä ole ilmennyt. Koira merkkää kohteen, mikäli kohteessa on jotain koiralle opetettua hajua. Koiraa hän ei myöskään voi käskeä suorittamaan merkkausta, vaan koira merkkää, kun törmää koulutettuun hajuun. Kun koiralla tehdään etsintää, ohjaajan pitää itse varmistaa, että koira käy kaikki alueet läpi etsittävästä kohteesta. Tällöin koira voidaan pyytää palaamaan kohteelle ja tarkastamaan alueet, joissa se ei ole vielä käynyt.

Koiranohjaajan antaman lisäselvityksen (3.9.2025) mukaan vankilan virkakoira on opetettu merkkaamaan sekä aktiivisesti että passiivisesti. Englannin kielen terminä käytetään sanaa "mixed", kun puhutaan merkkaustavasta. Koiranohjaajan mukaan koira teki selkeän merkkauksen tilanteessa.

Apulaisjohtajan mukaan kantelijalle oli myönnetty poistumislupa 6.–7.7.2024. Vankilaan palatessaan kantelijalle suoritettiin turvatarkastus, jossa käytettiin koulutettua huumausainekoira. Koira on merkannut kantelijan, jonka perusteella on ollut syytä epäillä hänen hallussa olevan kiellettyjä aineita. Henkilöntarkastuksessa aineita ei löytynyt. Huumausainekoiran merkkauksen jälkeen on ollut syytä epäillä kantelijan kehon sisällä tai muutoin päällä olevan kiellettyjä huumausaineita. Hänet on asetettu rikosseuraamusmiehen päätöksellä eristämistarkkailuun.

Kantelija on sen jälkeen yksikönpäällikön päätöksellä toimitettu henkilönläkatsastukseen Oulun terveystalolle sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole kehon sisällä luvattomia aineita tai esineitä. Näin toimien vankila estänyt mahdollisten luvattomien aineiden kulkeutumisen vankilaan.

Vankien saapuessa vankilaan heille tehdään turvatarkastuksia luvattomien aineiden ja esineiden vankilaan pääsyn estämiseksi. Pelson vankilassa käytetään Poliisikoiralaitoksen peruskoulutuksen saanutta ja heidän hyväksymää huumausainekoira, joka vuosittain suorittaa kolmipäiväset tasokoetestit. Pelson vankilan koira on suorittanut testit säännöllisesti.

Huumekoiran merkkaukseen tai koiran ohjaamiseen tarkastustilanteessa vankila ei ota kantaa vaan se on koiranohjaajan ja koulutetun huumekoiran välistä vuorovaikutusta, jonka tulkinnasta vastaa koiranohjaaja saamansa koulutuksen ja koiransa koulutuksen ja tuntemuksen perusteella. Kenenkään sivullisen on mahdotonta ottaa kantaa esimerkiksi siihen, onko koira toiminut tilanteessa tavanomaiseen tapaansa, tai ylipäätään siihen, millä tavalla koira kommunikoi koiranohjaajan kanssa ja onko kyseessä merkkkaus vai ei. Koiranohjaaja tekee työtään koiran kanssa virkavastuullaan, eikä apulaisjohtajalla ole syytä epäillä, etteikö tilanteessa olisi tapahtunut koiran merkkaaminen koiranohjaajan niin lausua.

Koiran antaman merkkauksen jälkeen on ollut syytä epäillä kantelijan kehon sisällä tai muualla olevan luvattomia aineita. Epäilyn poissulkemiseksi on kantelijaa käytetty Oulun terveystalolla henkilönkatsastuksessa, jonka on tehnyt lääkäri.

Apulaisjohtajan antaman lisäselvityksen (24.9.2025) mukaan asiakastietojärjestelmässä on merkintä, että kantelijalle on annettu 7.7.2024 eristämistarkkailu tiedoksi vankilassa ja että hän on saanut muutoksenhakuohjeet. Eristämistarkkailun aikana tai henkilönkatsastuksessa ei ole tehty havaintoja huumausaineista.

Vaalan vankilan huumekoira ja koiranohjaaja ovat voittaneet Rikosseuraamuslaitoksen huumekoirien mestaruuskilpailut 2025 ja valittu vuoden 2025 Rikosseuraamuslaitoksen parhaaksi koirakoksi (koira ja ohjaaja). Se kertoo heidän olevan erittäin osaava ja ammattitaitoinen työpari.

Erityisasiantuntijan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen huumeiden, aseiden ja muiden vankilaympäristössä kiellettyjen aineiden ja esineiden etsintään koulutetut koirat ja koiranohjaajat saavat peruskoulutuksensa Poliisikoiralaitoksella. Koulutus on sama, jonka poliisin erikoisetsintäkoirat suorittavat. Koulutuksen jälkeen koirat suorittavat käyttöönottestin, ja vuosittain koirat suorittavat ns. tasokokeet, joiden avulla kontrolloidaan koirien ja ohjaajien ammattitaitoa ja työkykyä. Testit ja tasokokeet suunnittelevat ja ottavat vastaan ja hyväksyvät Poliisikoiralaitoksen kouluttajat. Testien läpäisy on ehtona koiran työskentelylle vankilassa. Koiranohjaaja ja koira ovat tasokokeen suorittaneet ja ovat vuotuiset tasotarkastukset suorittaneet koirakko.

Kuten Poliisikoiralaitoksen ylikomisario on asiaan EOAK/4702/2016 lausunut, koirien ilmaisut eli ns. merkkaukset voivat vaihdella. Vaihtelua on koirakoiden välillä sekä myös koirakon ilmaisutavoissa eri etsintämuotojen kesken. Kuten ylikomisario toteaa, nykyisin suositetaan erikoisetsintäkoirille koulutettavaksi ns. vähäeleisiä ilmaisutapoja, joita kutsutaan usein myös passiiviseksi ilmaisutavaksi. Esimerkkinä passiivisesta ilmaisutavasta voidaan käyttää tekniikkaa, jossa koira opetetaan jähmettymään löydön kohdalle, kuono löytöä kohden. Muita yleisesti käytössä olevia passiivisiä ilmaisutapoja ovat esimerkiksi koiran istuminen tai makuulle meno löydön viereen.

Eriyasiantuntijan tietojen ja havaintojen mukaan koiranohjaajan koira on koulutettu ilmaisemaan henkilö- ja tilahaussa ns. passiivisesti, jähmettymällä löydön luo ja painamalla kuononsa kohti löytöä. Koiranohjaaja on myös kertonut erityisasiantuntijalle, että erityisesti maastoetsintöjä tehtäessä hän on kouluttanut koiran ilmaisemaan löydön aktiivisemmin, koska maastossa tai esimerkiksi muualla ulkoalueilla etsittävät kohteet saattavat olla ruohon tai muun peitteen alla. Tällöin koira voi yrittää kaivaa löytöä esiin. Erityisasiantuntija on harjoituksissa ja huumekoirien kisoissa nähnyt koiran ilmaisevan myös aktiivisella tavalla.

Tämän kaltaista ilmaisutapaa kutsutaan englanninkielisillä termillä ”mixed alert/indication tai hybrid alert/indication”.

Erityisasiantuntija ei ole ollut koskaan paikalla niillä Poliisikoiralaitoksen peruskursseilla, joille koiranohjaaja ja koira ovat osallistuneet, joten hän ei voi lausua varmasti, millä tavalla koirakko on koulutettu ilmaisemaan. Mutta ylikomisarion jo aiemmin lainattuun lausuntoon ja omaan tietämykseensä viitaten hän olettaa koulutetun ilmaisutavan olevan passiivinen.

Erityisasiantuntija on kuitenkin seurannut useita kertoja koiranohjaajan ja koiran työskentelyä ja kuvailisi heidän käytössään olevaa ilmaisutapaa sekoituksena passiivista ja aktiivista ilmaisutapaa, kallistuen yleensä kuitenkin passiivisen ilmaisun suuntaan. Koirien ilmaisut ovat samasta peruskoulutuksesta huolimatta yksilöllisiä, riippuen koiran rodusta ja ominaisuuksista, sen vireystilasta, etsittävän hajun voimakkuudesta ja etsintäympäristöstä. Koirakon työskentelyn perusta on ohjaajan ja koiran välinen vuorovaikutus sekä koiran etsintätyöskentelyn tulkinta. Koiran pennusta asti tunteva ja kouluttanut ohjaaja on kunkin koiran ilmaisutavan paras tuntija, ja vaikka usein ulkopuolinen henkilö voisikin koiran eleistä ja käyttäytymisestä yrittää tehdä päätelmiä siitä, onko koira mahdollisesti havainnut jotain, on ilmaisujen lopullinen tulkinta kuitenkin varminta vain ohjaajan tekemänä. Erityisasiantuntija ei pidä edes mahdollisena sellaista toimintatapaa, että koiran ilmaisu olisi jotenkin vakioitu ja aina mahdollisen kohdehenkilön havaittavissa ja todennettavissa.

Erityisasiantuntijan havaintojen mukaan koiranohjaaja on erittäin ammattitaitoinen, joka voitti muun muassa tänä vuonna Rikosseuraamusalan huumekoirien mestaruuskisat. Hänen käyttämänsä etsintätyyli on tarkka ja systemaattinen, peruskoulutusohjelman mukainen.

Erityisasiantuntijalta saadun lisäselvityksen mukaan koiran ilmaisutapa on sinänsä aina samanlainen, sille opetettu. Merkkaus, eli ilmaisutapa, ei siis sinänsä riipu siitä, millä tavalla haju on kohteeseen tarttunut tai mistä se tulee. Lähinnä eroa voi olla koiran reagoinnin vahvuudessa; vahvaan hajuun koira reagoi ja merkkää yleensä hyvin reippaasti, kun taas epäselvään tai heikkoon hajukuvaan reagointi voi olla laimeampaa.

Huumekoiria on yhteensä 17 vankilassa, eli Vaalan vankilan lisäksi Helsingin, Vantaan, Keravan, Jokelan, Köyliön, Turun, Riihimäen, Kylmäkosken, Hämeenlinnan, Pyhäselän, Naarajärven, Mikkelin, Sukevan, Oulun, Vaasan ja Kuopion vankiloissa.

3.3 Kannanotto

3.3.1 Koiran merkkäminen ja sen oikeellisuus

Huumausaineiden vankilaan kulkeutumisen estäminen on tärkeää vankilan järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Käsitykseni mukaan huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien toiminta on tässä ratkaisevan tärkeässä asemassa.

Käsitykseni mukaan koiran merkkaaminen perustuu kehon ulkopuoliseen hajuun, eikä koira haista kehon sisällä olevia kiellettyjä aineita. Koiran merkkaaminen perustuu siten joko siihen, että tarkastettavalla on päällään mukanaan huumausaineita, joita koira on koulutettu haistamaan, tai siihen, että tarkastettava on ollut tilassa, jossa on käytetty kyseistä huumausainetta tai tarkastettava on koskettanut ainetta. Koiran merkkaaminen ei siten tarkoita sitä, että tarkastettavalla olisi kehonsa sisällä kiellettyjä aineita.

Edellä todetun perusteella koiran tarkastettavan merkkaaminen ei tarkoita sitä, että merkkaaminen olisi ollut virheellinen, jos tarkastettavalta ei merkkaamisen jälkeen löydy huumausaineita.

Selvityksessä on kerrottu yksityiskohtaisesti huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien koulutuksesta Poliisikoiralaitoksella ja siitä, miten siellä vuosittain varmistetaan koirien tekemien merkkaamisten oikeellisuudesta. Saadun selvityksen mukaan Pelson vankilan huumekoira on läpäissyt vuosittain suoritettavan tasokokeen, kuten on täytynyt läpäistä muidenkin vankiloiden käytössä olevien koirien. Edellä todetun perusteella minulla ei ole aihetta epäillä kyseisen koiran kykyä tehdä oikeita merkkauksia sille tunnistettavaksi opetetuista huumausaineista.

Koiran tekemällä merkkauksella on monesti erittäin merkittäviä käytännön vaikutuksia vangille, vaikka häneltä ei löytyisikään kiellettyjä aineita. Näin oli tapahtunut myös kantelijan kohdalla koiran merkkaamisen jälkeen, kun hänet sen perusteella sijoitettiin ensiksi eristämistarkkailuun ja sen jälkeen hänelle suoritettiin henkilönkatsastus. Koiran merkkaamisesta tarkastettavalle aiheutuvia seuraamuksia käsittelemme tarkemmin jäljempänä kohdassa 3.3.2.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen Pelson vankilaa koskevassa päätöksessä ([EOAK/4702/2016](#)) selvitettiin Poliisikoiralaitoksella poliisikoiratoiminnasta vastaavan ylikomisarion kantaa mahdollisuudesta selvittää koiran merkkaamisen tapahtumista. Kyseisessä kantelussa väitettiin, että koira ei olisi merkannut kantelijaa. Ylikomisariolta tällöin saadun tiedon mukaan koiraohjaajan koiralle opettamat merkkaamistavat voivat olla erilaisia ja nykyään suositellaan käytettäväksi vähäeleisiä merkkaamistapoja. Koiranohtajan huumekoiralle opettama merkkaamistapa ei ole salaisuus ja koiranohtajan on pystyttävä se pyydettyäessä kertomaan.

Koiranohtajan selvityksen mukaan koira on opetettu merkkaamaan sekä aktiivisesti että passiivisesti. Koiranohtajan mukaan koira oli selvästi merkannut kantelijan tilanteessa. Selvityksessä ei kerrota, millä tavalla kantelijan merkkaaminen oli tapahtunut, eikä muutakaan tarkempaa tietoa tilanteesta.

Koiranohjaajan selvityksen mukaan etsintää tehtäessä ohjaajan tulee varmistaa, että koira käy kaikki alueet läpi etsittävässä kohteessa, ja koira voidaan pyytää palaamaan kohteelle tai tarkastamaan alue, jossa se ei ole vielä käynyt. Koiranohjaaja kiistää kantelijan väitteen siitä, että koira olisi koulutettu merkkamaan käskystä. Koiranohjaajan mukaan koira tekee merkkauksen, kun se törmää koulutettuun hajuun, ja merkkauksen tekeminen käskystä ei hänen mukaansa olisi siten edes mahdollista.

Apulaisjohtaja ei ota kantaa koiran merkkaukseen tilanteessa. Merkkaamisessa on kyse koiranohjaajan ja koulutetun huumekoiran välisestä vuorovaikutusta, jonka tulkinnasta vastaa koiranohjaaja saamansa koulutuksen ja koiransa koulutuksen ja tuntemuksen perusteella. Apulaisjohtajan mukaan kenenkään sivullisen on mahdotonta ottaa kantaa siihen, onko koira toiminut tilanteessa tavanomaiseen tapaansa tai ylipäätään siihen, millä tavalla koira kommunikoi koiranohjaajan kanssa ja onko kyseessä merkkaukseen vai ei.

Erytisasiantuntijan tietojen ja havaintojen mukaan kyseinen koira on koulutettu ilmaisemaan henkilöhaussa passiivisesti jähmettymällä löydön luo ja painamalla kuononsa kohti löytöä. Erytisasiantuntijan mukaan koiran ilmaisutapa on aina samanlainen, sille opetettu. Koiran reagoinnin voimakkuus vaihtelee kuitenkin esimerkiksi hajun voimakkuuden perusteella, ja heikkoon hajuun reagointi voi olla laimeampaa. Erytisohtajan mukaan koiranohjaaja on kunkin koiran ilmaisutavan paras tuntija, ja vaikka usein ulkopuolinen henkilö voisikin koiran eleistä ja käyttäytymisestä yrittää tehdä päätelmiä siitä, onko koira mahdollisesti havainnut jotain, on ilmaisujen lopullinen tulkinta kuitenkin varminta vain ohjaajan tekemänä. Erytisasiantuntija ei pidä mahdollisena sellaista toimintatapaa, että koiran ilmaisu olisi jotenkin vakioitu ja aina mahdollisen kohdehenkilön havaittavissa ja todennettavissa.

Tarkastettavan kannalta olisi tietenkin hyvä ja tärkeä asia, että koiran merkkaamiset olisivat niin selvät, että hän voisi itsekin havaita ja todentaa merkkaamisen tapahtumisen. Saadun selvityksen mukaan näin ei kuitenkaan ole. Saadusta selvityksestä ei ilmene, kuinka yleistä on koiran merkkaaminen opetetulla tavalla siten, että se on tarkastettavankin selvästi havaittavissa, milloin koiran merkkaaminen on taas niin ”heikko”, että sen pystyy tulkitsemaan oikein ainoastaan koiranohjaaja, ja milloin koiran merkkaaminen on jotakin näiden väliltä.

Koiran merkkaamisen tapahtumisen paras tulkitseja on koiranohjaaja, ja saadun selvityksen mukaan muilla ei vaikuttaisi olevan mahdollisuutta kyseenalaistaa hänen tulkintaansa merkkauksesta. Edellä todetun takia koiralla tarkastettavien henkilöiden oikeusturvan kannalta ratkaisevaa on koiranohjaajan toiminnan asianmukaisuus eli hänen osaamisensa ja luotettavuutensa koiran merkkauksen tulkinnassa. Tällainen asetelma ei ole lähtökohdiltaan ongelmaton tarkastettavan kannalta, vaikka koiranohjaaja toimiikin tilanteessa virkavastuulla.

Kun oikeusasiamies pyytää viranomaiselta tai yksittäiseltä virkamieheltä selvitystä jostakin asiasta, näiden on huolellisesti ja totuudenmukaisesti kerrottava kaikki olennainen asiaan liittyvä. Tätä velvollisuutta voi tosin eräiltä osin rajoittaa oikeus olla saattamatta itseään syytteen vaaraan.

Oikeusasiamiehen on toimivaltansa puitteissa mahdollista puuttua viranomaisten menettelyyn vain, jos käytettävissä oleva aineisto antaa siihen riittävät perusteet. Pelkkä kantelijan esittämä väite siitä, että koira ei ollut merkannut häntä ja että koira olisi sen jälkeen käskytetty merkkamaan hänet, ei ole yksistään riittävä peruste kyseenalaistaa asiassa virkavastuulla annettu selvitys siltä osin kuin se on ristiriidassa kantelijan kertoman kanssa.

Oikeusasiamiehen kirjallisessa kantelumenettelyssä koiran merkkamisen oikeellisuudesta esitettyjen väitteiden selvittäminen on edellä todettu huomioiden vaikeaa. Kantelussa on kyse niin sanotusta sana vastaan sana - tilanteesta, ja käsitykseni mukaan asiasta ei ole mahdollista saada enempää selvitystä. Katsonkin, että kantelijan väitteet siitä, että koira ei olisi tilanteessa merkannut häntä ja koira olisi käskytetty merkkamiseen, jäävät toteen näyttämättä.

Totean kuitenkin vielä seuraavaa.

Vankiloiden koiranohjaajien toiminnasta on yleisesti ottaen tehty kanteluita melko vähän, ja osasta vankiloita niitä ei ole tullut ollenkaan, mitä edellä todettu huomioiden on pidettävä myönteisenä asiana. Koiranohjaajista tehdyissä kanteluissa kiinnittää huomiota kuitenkin se, että Pelson vankilan koiranohjaajien toiminnasta on tehty suhteettoman paljon kanteluita verrattuna muihin vankiloiden koiranohjaajiin. Kanteluissa on vielä se erityinen piirre, että niistä varsin monissa esitetään väitteitä siitä, että koira ei olisi merkannut tarkastettavaa tai että koira olisi merkannut käskystä. Muiden vankiloiden koiranohjaajien kohdalla tällaiset väitteet ovat harvinaisia.

Nyt tarkastelussa olevan kantelun lisäksi myös seuraavissa viime vuosina tehdyissä kanteluissa on arvosteltu Pelson vankilan koiranohjaajien toimintaa koiran merkkauksen yhteydessä. Kanteluissa EOAK/3150/2025 ja EOAK/1215/2025 arvostellaan koiranohjaajan toimintatapaa tapaajaa ja vankia koiralla tarkastettaessa valvomattoman tapaamisen yhteydessä. Vangin ja tapaajan mukaan koiranohjaaja oli tilanteissa montaa kertaa käskyttänyt koiran haistamaan heitä. Tapaajan mukaan koiranohjaajan toimintatapa on eronnut siitä, miten monessa muussa vankilassa on toimittu. Kantelussa EOAK/7018/2022 vanki arvosteli koiranohjaajan toimintaa poistumisluvulta palatessaan. Vangin mukaan koira olisi haistelun jälkeen poistunut mutta koiranohjaaja pakotti koiran takaisin ja antoi sille ohjeita merkinnän tekemisestä. Kantelussa EOAK/2644/2018 kiistettiin koiranohjaajan tekemä tapaajan merkkauksen. Kantelun mukaan koiranohjaaja oli kertonut tapaajalle koiran olleen kiinnostunut hänestä, mutta tapaaja oli kiistänyt tämän. Kantelussa [EOAK/4702/2016](#) vanki kertoi olevansa varma, ettei koiran tekemää merkkausta tapahtunut, kun hän saapui linja-autoasemalle, jossa koiranohjaaja oli koiran kanssa häntä vastassa. Koiranohjaaja myönsi, että merkkauksen ei ollut tapahtunut Vaalan asemalla mutta kertoi sen tapahtuneen vankilan vastaanotossa tarkastuksen yhteydessä. Kantelussa EOAK/2547/2016 oli kyse valvomattoman tapaamisen peruuttamisesta ja tapaaja kiisti siinä koiran merkanneen hänet.

Edellä todettu herättää kysymyksiä siitä, toimitaanko Pelson vankilan toimintaa jatkavassa Vaalan vankilassa koiralla tehdyssä tarkastustoiminnassa kaikilta osin samalla tavalla kuin muissa vankiloissa. Pitäisikö perusteltuna, että Rikosseuraamuslaitoksessa selvitettäisiin ja varmistuttaisiin siitä, että Vaalan vankilan käytännöt ja toimintatavat huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien käytössä ovat yhdenmukaiset muiden vankiloiden kanssa ja että siellä ei ole virheellisiä toimintatapoja koirien käytössä.

3.3.2 Koiran merkkauksen seuraamukset ja niitä koskevien päätösten edellytysten täytyminen

Vangin kohdalla koiran merkkauksen seurauksena on monesti eristämistarkkailuun sijoittaminen tai henkilönkatsastus tai molemmat. Eristämistarkkailussa vanki voidaan turvaamistoimenpiteenä sijoittaa usean päivän ajaksi eristysselelliin kameravalvontaan erittäin ankariin olosuhteisiin. Eristämistarkkailussa olosuhteet ovat yleensä paljon rankemmat kuin kurinpitörangaistuksena määrättyä yksinäisyysrangaistusta suoritettaessa. Henkilönkatsastukseen voi taas sisältyä lääkärin tekemää fyysistä kehon aukkoihin kohdistuvaa tutkimusta.

Tapaajan kohdalla koiran merkkauksen seurauksena on ollut valvomattoman tapaamisen peruuttaminen tai sen muuttaminen valvotuksi tapaamiseksi sekä tapaajan suostumuksella hänelle tehtävä henkilöntarkastus.

Vankiloiden tarkastuksilla ja kanteluissa on käyty läpi eristämistarkkailuun sijoittamista ja henkilönkatsastusta koskevia päätöksiä ja niiden perusteluita. Päätösten perusteet ovat liittyneet pääsääntöisesti koiran merkkäamiseen tai vangilta salassa pidettäviin vihjetietoihin. Yksittäisiä päätöksiä ja niiden perusteita selvittäessä on vain harvoin ollut aihetta epäillä, että päätöksentekijällä ei olisi ollut asianmukaisia perusteita päätökselleen tai että hän olisi ylittänyt käytettävissään olevan harkintavallan päätöstä tehdessään. Vangilla on myös muutoksenhakuoikeus eristämistarkkailua koskevasta päätöksestä, eikä oikeusasiamies lähtökohtaisesti käsittele sellaisia asioita, joihin voidaan hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin. Eristämistarkkailun kohdalla hallinto-oikeus ratkaisee viime kädessä sen, onko päätöksentekijällä ollut riittävät perusteet eristämistarkkailuun sijoittamiseen.

Saadussa selvityksessä ei ole otettu kantaa kantelijan väitteeseen siitä, että koiran merkkäamisen takia usealle muullekin vangille olisi tapahtunut samanlaisia asioita kuin hänelle ja että keneltäkään heistä ei olisi löytynyt huumausaineita. Edellä mainitussa kantelussa EOAK/1215/2025 vanki kertoi myös, että hänen aikanaan koira olisi tehnyt viisi väärää merkkäusta.

Tekemieni havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että on varsin harvinaista, että vangeilta löytyy kiellettyjä aineita eristämistarkkailun tai henkilönkatsastuksen yhteydessä. Vankeuslaissa eristämistarkkailuun sijoittamista ja henkilönkatsastusta koskeville päätöksille on asetettu varsin korkea kynnys epäilylle siitä, että vangilla olisi kiellettyjä aineita kehonsa sisällä. Henkilönkatsastuksen edellytykseksi on asetettu todennäköinen syy epäillä tätä. Tämän on katsottava tarkoittavan sitä, että on todennäköisempää, että vangilla on kehonsa sisällä kiellettyjä aineita kuin että siellä ei niitä ole, eli todennäköisyyden olisi oltava yli 50 %. Eristämistarkkailuun sijoittamisen edellytykseksi asetettu perusteltua syytä epäillä on tätä jonkin verran alempi, mutta myös sitä on pidettävä varsin korkeana edellytyksenä.

Edellä todetun takia herää kysymys siitä, onko vankiloiden päätösharkinta asioissa kaikilta osin asianmukaista, vaikka yksittäisiä päätöksiä tarkasteltaessa virheellisyyksiä ei havaittaisikaan. Pidän perusteltuna, että Rikosseuraamuslaitos ottaisi tarkemmin selvittäväksi, mikä on vankiloiden tämänhetkinen käytäntö ja tilanne vankien eristämistarkkailuun sijoittamisessa ja henkilönkatsastukseen määrittämisessä ja toimitaanko asiaa kokonaisuudessaan tarkasteltaessa lainsäädännössä asetettujen edellytysten mukaisesti. Käsitykseni mukaan oikean kuvan saamiseksi olisi hyvä selvittää tilastollisesti esimerkiksi vuoden 2025 osalta, kuinka monessa tapauksessa kaikista eristämistarkkailuun sijoittamisista ja henkilönkatsastuksista tarkastettavalta on löytynyt kiellettyjä aineita tai esineitä.

Pidän perusteltuna, että tässä yhteydessä selvitettäisiin tarkemmin myös kantelussa esitetty väite siitä, että Pelson ja Vaalan vankilassa olisi poikkeuksellisen paljon sellaisia tapauksia, joissa koiran merkkauksen jälkeen vangilta ei olisi eristämistarkkailussa tai henkilönkatsastuksessa löytynyt kiellettyjä aineita.

3.3.3 Koiran merkkaukseen koskevat tiedot ja niiden kirjaaminen

Vangin turvatarkastuksen suorittamisen kynnyks on erittäin alhainen eikä se vaadi erityistä syytä tai perustetta. Koiralla tehdyssä vangin turvatarkastuksessa on kyse tosiasiallisesta hallintotoiminnasta eikä niissä tehdä erillistä hallintopäätöstä. Tosiasialliseen hallintotoimintaan kuuluvista viranomaistoimista ei voi hakea muutosta hallinnollisin muutoksenhakukeinoin. Oikeusturvan hakeminen on mahdollista lähinnä kantelulla. Vankeuslaissa ja valtioneuvoston vankeudesta antamassa asetuksessa ei ole säännöksiä vangin tai muun henkilön turvatarkastuksen kirjaamisesta. Käsitykseni mukaan tapahtuman jälkikäteisen selvittämisen kannalta olisi kuitenkin erittäin tärkeää, että koiran merkkauksetapahtumaa koskevat tiedot ja havainnot kirjattaisiin ylös mahdollisimman kattavasti.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen päätöksessä ([EOAK/3515/2019](#)) on käsitelty laajemmin turvatarkastuksessa tehtyjen havaintojen kirjaamista. Kanteluun antamassaan lausunnossa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoi, että vangille tehtävää turvatarkastusta ei lähtökohtaisesti ole tarpeen eikä tarkoituksenmukaistakaan kirjata vankitietojärjestelmään, ellei vangilta tarkastuksen yhteydessä löydetä kiellettyjä aineita tai esineitä. Apulaisoikeusasiamies Pölönen oli keskushallintoyksikön kanssa samaa mieltä siitä, että ainakaan suurelle vankijoukolle metallinilmaisimella tai koulutetulla koiralla tehtävä tarkastus ei edellyttäne kirjauksen tekemistä paitsi, jos tarkastuksessa tehdään joitakin havaintoja tai löydös, jonka perusteella kirjataan ilmoitus.

Yhdyn apulaisoikeusasiamies Pölösen kannanottoon. Käsitykseni mukaan edellä todetun johdosta olisi perusteltua kirjata ylös myös turvatarkastuksessa tapahtuneet koiran merkkaukseen koskevat tiedot mahdollisimman tarkasti sekä tieto myös siitä, jos tarkastettava kiistää merkkauksen tapahtumisen.

Koiran tekemän merkkauksen jälkikäteisen selvittämisen kannalta paras ratkaisu olisi tietenkin se, että tilanteesta olisi kameravalvonnan tallenne. Pitäisinkin perusteltuna, että mikäli koiran merkkaukseen ei ole sellainen, että se on ulkopuolisenkin havaittavissa ja vanki kiistää merkkauksen tapahtumisen, merkkauksesta otettaisiin kameravalvonnan tallenne ainakin tarkastettavan sitä pyytäessä. Vangilla on tietenkin oikeus myös itse tehdä julkisuuslain mukainen asiakirjapyyntö kyseisestä tallenteesta. Käsitykseni mukaan vankia tulisi myös tarvittaessa neuvoa siinä, että hänellä on mahdollisuus tehdä tällainen asiakirjapyyntö.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain 31 §:n mukaan teknisen valvonnan tallenteet on hävitettävä viimeistään kuukauden kuluttua tallentamisen päättymisestä, jollei niiden säilyttäminen ole välttämätöntä 8 tai 11 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen. Tallenteen lyhyt säilytysaika tarkoittaa sitä, että tallenne on voitu joutua vankilassa hävittämään ennen kuin sitä koskeva pyyntö on ehditty toimittaa vankilalle selvityspyynnön yhteydessä.

Rikosseuraamuslaitos on antanut ohjeen Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnasta (3/601/2012). Erityisasiantuntijalta toisen kantelun ([EOAK/2934/2024](#)) yhteydessä saadun tiedon mukaan ohjetta uudistettaessa siihen tullaan ottamaan myös tarkastustoimintaa koskevaa ohjeistusta, mitä pidinkin perusteltuna. Saatan nyt myös edellä esittämäni näkemykset koiran merkkauksesta koskevien tietojen kirjaamisesta ja sitä koskevista tallenteista huomioitavaksi ohjeistusta laadittaessa.

3.3.4 Oikeusasiamiehen selvityspyyntöön vastaaminen

Perustuslain 111 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Pelson vankilaan 20.11.2024 lähetetyssä selvityspyynnössä pyydettiin ottamaan kantaa väitteeseen siitä, että koira ei olisi merkannut tilanteessa kantelijaa sekä ilmoittamaan tieto siitä, miten koira on koulutettu merkkaukseen. Selvityspyyntöön toimitetussa vankilan ja koiranohjaajan selvityksissä ei ollut pyydettyä tietoa. Todettakoon, että tämän jälkeen toisen kantelijan (EOAK/1215/2025) selvityspyynnön yhteydessä 28.3.2025 Pelson vankilaa pyydettiin myös ilmoittamaan tieto siitä, miten kyseinen koira on koulutettu merkkaukseen. Kyseisen tietopyynnön kohta oli selvityspyynnössä vielä erikseen alleviivattuna. Tähänkään selvityspyyntöön toimitetussa vankilan ja koiranohjaajan selvityksessä ei ollut kyseistä pyydettyä tietoa.

Tämän jälkeen Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikköön lähetettiin 11.8.2025 asiaa koskeva lisäselvityspyyntö. Oikeusyksikköä pyydettiin toimittamaan Vaalan vankilan koiranohjaajan selvitys koiralle opetetusta merkkauksesta ja sen merkkauksesta kyseisessä tilanteessa. Vasta tämän jälkeen 3.9.2025 koiranohjaaja toimitti pyydetyt tiedot.

Kantelun käsittelyn yhteydessä ei ole kuultu koiranohjaajaa erikseen siitä, minkä takia hän ei ollut toimittanut pyydettyä tietoa aikaisemman selvityspyynnön yhteydessä. En kuitenkaan katso aiheelliseksi ryhtyä enempään toimenpiteisiin. Korostan tässä yhteydessä kuitenkin yleisellä tasolla perustuslaissa säädettyä oikeusasiamiehen oikeutta saada kantelun tutkimiseksi tarpeelliset tiedot ja myös vankilan velvollisuutta selvityspyyntöön vastatessaan osaltaan varmistua siitä, että vankila toimittaa selvityksen mukana pyydetyt tiedot.

4 TOIMENPITEET

Saatan Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikön ja operatiivisen vastuualueen operatiivisen ohjausyksikön tietoon edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen tarpeesta selvittää ja varmistaa se, että Vaalan vankilan käytännöt ja toimintatavat huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien käytössä ovat yhdenmukaiset muiden vankiloiden kanssa ja että siellä ei ole virheellisiä toimintatapoja koirien käytössä.

Saatan Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikön tietoon edellä kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen tarpeesta selvittää vankiloiden tämänhetkinen käytäntö vankien eristämistarkkailuun sijoittamisessa ja henkilönkatsastukseen määräämisessä sekä se, toimitaanko niitä koskevia päätöksiä tehtäessä kokonaisuudessaan lainsäädännössä niihin määräämiselle asetettujen edellytysten mukaisesti.

Saatan Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikön ja operatiivisen vastuualueen operatiivisen ohjausyksikön tietoon edellä kohdassa 3.3.3 esittämäni käsityksen koiran merkkäamista koskevien tietojen kirjaamisesta sekä sitä koskevista tallenteista.

Pyydän Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikköä ilmoittamaan 1.9.2026 mennessä, mihin toimiin kohdissa 3.3.1, 3.3.2 ja 3.3.3 esittämäni huomiot ja käsitykseni ovat antaneet aiheita.

Edellä mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikölle, Rikosseuraamuslaitoksen operatiiviselle vastuualueen operatiivisen toiminnan ohjausyksikön erityisasiantuntijalle sekä Vaalan vankilan yksikönpäällikölle, apulaisjohtajalle ja koiranohjaajalle.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni lisäksi myös Pohjois-Suomen rikosseuraamuskeskuksen johtajalle.